

אוצרות המועדים

ביאורים ועיונים בענייני
ראש השנה

פתח דבר

בעז"ה.

בפרוס עלינו הימים הנוראים הבעל"ט, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', קונטרס 'אוצרות המועדים - ראש השנה', והוא אוצר בלום בענייני ראש השנה, מלוקט ממרחבי תורתו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם, ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים, וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמתת הדברים.

ויה"ר שיאזין השי"ת קול שוועת עמו, ויכתבו ויחתמו כלל בית ישראל לשנה טובה ומתוקה, ונזכה תיכף ומיד לחזות בביאת גואל צדק בגאולה האמתית והשלימה.

ימי הסליחות תשע"ז
מכון אור החסידות

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב שמואל אבצן

תוכן הענינים

ענינו של יום

עיקר עבודת היום - ב"קוץ פשוט"..... ה

כיצד יתכן שתקיעת שופר פשוטה ללא מילים היא עיקר עבודת ימי ראש השנה? / מהי משמעות הצעקה הפשוטה של בן המלך והבגדים הפשוטים שלבש מציל המלך? / האומנם בתקיעת השופר נדרשים לשכוח את שפת המלך? - ביאור רחב במהות עבודת תקיעת שופר בקול פשוט, אשר פשיטותה אינה חיסרון אלא היא עיקר מעלתה ועניניה - על פי המשלים שמשלו הבעל שם טוב והקדושת לוי מבארדיטשוב

(על פי מאמר ד"ה "אדון עולם" תשמ"ג - ספר המאמרים מלוקט על סדר חדשי השנה ח"א עמ' סג ואילך)

שואלין ודורשין

אם "רמז יש בו" מדוע נקראת מצות שופר "גזירת הכתוב"?..... יד

(עי'פ תורת מנחם ח"ב עמ' 29 ואילך)

"שיהיו כל ישראל עושים מעשה אחד" - מדוע?..... טו

(עי'פ תורת מנחם ח"ב עמ' 102 ואילך)

ט' ברכות וט' תקיעות - כנגד ח"י ברכות השחר..... יז

(עי'פ תורת מנחם ח"ד עמ' 8 ואילך)

מדוע חותמים מלכיות בפסוק שאין בו מלכות?..... יח

(עי'פ ספר השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 602 ואילך)

להתעלות מעל החמאים..... יט

(עי'פ תורת מנחם ח"א עמ' 22 ואילך - לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1359 ואילך)

"מלך על העולם" - הרי ה' הוא "מלך" גם לפני הבקשה?..... כ

(עי'פ תורת מנחם ח"ב עמ' 148 ואילך; שם עמ' 68 ואילך)

הבחירה בישראל שמעוררים קודם תקיעת שופר..... כד

(עי'פ תורת מנחם ח"ג עמ' 291 ואילך)

עיונים..... כז

אפרו של יצחק צבור ע"ג המזבח

יבאר דיוק לשון התו"כ "אפרו של יצחק צבור ע"ג המזבח", ע"פ ביאור ג' אופנים בזכות המצוה העומדת גם לאחר קיומה, ויסיק דכוונת התו"כ להדגיש בזכות העקידה הוי באופן שהיא פעולה נמשכת בכל רגע

(עי'פ לקוטי שיחות ח"ב עמ' 13 ואילך)

גדר כובד ראש בתפילה

יחקור בדין כובד ראש בתפילה אי הוי דין בכוונת התפילה, או מעצם החפצא דתפילה, או תנאי בשלימות פעולת התפילה, ועפ"ז יבאר פלוגתא אמוראי בכרכות במקור האי דינא בקראי

(עי'פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 67 ואילך)

הוספה - שיחות קודש..... לא

עבודת ראש השנה

לקט דברות קודש אודות מהות עבודת תקיעת שופר, ונחיצות ניצול הזמן ביומא דין

ענינו של יום

עיונים וביאורים במהות עבודת ראש השנה

עיקר עבודת היום – ב"קול פשוט"

כיצד יתכן שתקיעת שופר פשוטה ללא מילים היא עיקר עבודת ימי ראש השנה? / מהי משמעות הצעקה הפשוטה של בן המלך והבגדים הפשוטים שלבש מציל המלך? / האומנם בתקיעת השופר נדרשים לשכוח את שפת המלך? / ביאור רחב במהות עבודת תקיעת שופר בקול פשוט, אשר פשיטותה אינה חיסרון אלא היא עיקר מעלתה ועניינה – על פי המשלים שמשלו הבעל שם טוב והקדושת לוי מבארדיטשוב

עניינים רבים ונשגבים נכרכו בראש השנה: בו נברא אדם הראשון בשישי לימי בראשית, בו מכתירים בני ישראל את הבורא ית"ש למלך על העולמות כולם, ובו עוברים לפניו ית' כל באי עולם כבני מרון והוא גוזר וכותב את דינם.

וככל שתגדל מעלת ושגב עניינים אלו שברומו של עולם, הנה מצוה אחת עומדת וגם ניצבה במרכזו של יום, והוא מה שציוותה תורה "יום תרועה יהי' לכם".¹ שהמלכת השי"ת, והתשובה והזכרת זכותן של ישראל, כולן הן על ידי קול השופר, וכאמרם ז"ל "אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה – בשופר".²

ויש לחקור ולפשפש הרבה במהותה של מצוה זו, שלכאורה במבט שטחי אין נראה שיהי' בה תוכן מיוחד, שהתוקע נוטל קרן בהמה פשוטה וגשמית ומשמיע בה קולות פשוטים ביותר, קולות שאין בהם מחכמת הזמר והנגינה, ובזה קיים מצוותו.

ולכאורה, הרי עיקר ביטוי של האדם הוא על ידי הדיבור במוצאות הפה, שבאמצעות הדיבור מבטא האדם את השכלותיו והרגשותיו, ועל כן גם כמה עניינים עיקריים בעבודת הבורא ית"ש נעשים על ידי הדיבור, בעבודה שבלב זו תפילה וכיוצא.

1. במדבר כט, א.

2. ראש השנה לד, ב.

ומכל מקום מצינו אשר עיקר עבודת היום בראש השנה הוא בקול השופר שאין בו תיבות של דיבור, ולא מצויר בו תוכן מסוים. יתר על כן: בכלי נגינה אחרים יש איזה תוכן המתבטא במנגינה ובתנועות הזמר, ולעומת זאת קול השופר אין בו מנגינה מסוימת ומיוחדת, ו"כל הקולות כשרים בשופר"³.

ויש להעמיק ולבאר את מהותה הפנימית של עבודת שמיעת קול שופר, אשר לא זו בלבד שאין גריעותא בפשיטות שבו, אלא אדרבה – דווקא בה ועל ידה מבטאים ישראל את עומק נפשם, ומעוררים את רצון השי"ת בעצמותו, וכפי אשר יתבאר.

ולהבין היטב עניין ומעלת הפשיטות שבתקיעת השופר, יש להקדים תחילה שני משלים שהובאו בתורת החסידות, משל אחד ממה שגילה מורנו הבעל שם טוב זי"ע, והשני מתורת אוהבן של ישראל הרה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע⁵, אשר משני משלים אלו נמצא עומק לפנים מעומק בעילוי אחר עילוי אודות מהות ואיכות הפשיטות שבתקיעת שופר ופעולתה הנשגבה.

צעקת הבן ששכח את שפת אביו המלך

וכה נשא הבעל שם טוב משלו:

"משל . . למלך שהי' לו בן יחיד מלומד היטיב שהי' חביב אצלו ככבת עינו ממש, ועלה בדעת האב ובנו שישע למדינות רחוקות ללמוד חכמות ולידע הנהגת בני אדם. אז נתן לו אביו המלך שרים ומשרתים והון רב, שילך ויתור במדינות ואיי הים, למען יגיע הבן למעלה יתירה יותר מכמו היותו אצל אביו בביתו.

ויהי ברבות הימים, וכל אשר נתן לו אביו הלך על הוצאות בדרך מהצטרפות תפנוקיו שהי' מורגל, והעיקר במה שהוסיף תאוה על תאוותו בעניינים רבים שעלה לו זה להוצאה מרובה, עד שמכר כל אשר לו, ובין כך הלך למדינה רחוקה עד שגם אביו לא נודע שם כלל.

...בצר לו עלה בלבו לחזור למדינת אביו, אבל מחמת אריכות הזמן שכח גם לשון מדינתו, ובבואו למדינתו מה יכול לעשות מאחר שגם הלשון שכח, והתחיל לרמז להם שהוא בן מלכם, והי' אצלם לשחוק הייתכן שבן מלך אדיר כזה ילך קרוע ובלוי כל כך, והכו אותו על קדקדו ונעשה מלא פצעים וחבורות ומכה טרי', עד שהגיע לחצר המלך והתחיל לרמז להם שהוא בן המלך, ולא השגיתו עליו כלום.

3. ראש השנה כז, ב.

4. בעניין זה עיין מה שנתבאר בשער התקיעות שב"סידור עם דא"ח" לכ"ק אדמו"ר הזקן רמד, ג ואילך.

5. שני המשלים הובאו בפרק ע' של "המשך וככה תרל"ז" לאדמו"ר המהר"ש מליובאוויטש, ומשם נעתקו לקמן.

עד שהתחיל לצעוק בקול גדול בכדי שיכיר המלך קולו, וכשהכיר המלך קולו אמר הלא זהו קול בני צועק מתוך דוחקו, ונתעורר אצלו אהבת בנו וחבקו ונשקו כו'".

ונקודת ועיקר המשל הוא מה שגם כאשר שכח בן המלך את שפת אביו, מכל מקום כאשר צעק בקולו הכירו המלך ולקחו אצלו.

ומשל זה ממחיש את תורף ועיקר עניין תקיעת שופר בראש השנה:

נשמות ישראל נקראו בנים למקום, והיו הנשמות מאוחדות בו ית' כאותו הבן שדר בהיכל אביו, והקב"ה הורידן ושלחן למקום רחוק להתלבש בגוף, בכדי ששם ילמדו תורה ויקיימו מצוות, וכאשר ינהגו כן אזי יתעלו עוד יותר ממה שהיו קודם.

אמנם בסיבת מה שהאדם שקוע בפועל ב"אהבת הגוף ותאוות הממון ושאר תאוות [ש]האדם מתאוה להן", הנה תחת להתעלות – יורדת הנשמה ממדרגתה הרמה, ועד שאינו יודע כלל "שם אביו" ואינו מכיר את הקשר עם השי"ת שהוא על ידי עבודת היהודי בתורה ומצוות".

ולזה תוקעין בשופר, שהוא כמשל צעקת הבן שצועק צעקה פשוטה בלא תיבות ותוכן, אלא רק מצפה ומקווה שיכיר האב את קולו ויביאנו אצלו ככתחילה. וכך צועקין בני ישראל על ידי קול השופר, קול פשוט מעומק פנימיות לבם, מקום אשר שם מורגש הקשר העצמי בינם לבוראם, "צעקה פנימית מעומק דלבא, איך שהוא מתחרט על העבר ומקבל על עצמו להבא לשמוע בקול אביו", ובזה מתעורר השי"ת ו"מראה חיבתו לבנו יחידו ומוחל וסולח לו על העבר".

וקשר עצמי זה המתגלה על ידי זעקת השופר בקול פשוט, היא ההתאחדות העצומה והנצחית שבין השי"ת לבני ישראל, שבה ועל ידה ממליכים ישראל את השי"ת למלך על העולם כולו בראש השנה.

וזהו עניין אחד ב"פשיטות" שבתקיעת השופר, מה שישראל שהם בנים למקום צועקים בקול פשוט, לעורר התאחדותם עם אביהם שבשמים, ולגלות התאחדותם הנצחית והברית עולם שבינם לבין בוראם.

שכחה שהיא למעליותא

אמנם, במשל הבעל שם טוב נכלל עניין נוסף במעלת עניין הפשיטות שבתקיעת שופר:

דהנה, בשטחיות נראה אשר הצעקה הפשוטה דבן המלך הוא עניין של "בדיעבד", דמאחר ושכח את שפת המדינה, הנה בלית ברירה זועק הוא בקול פשוט, ותקוותו שלמרות שאין כל תיבות ותוכן בזעקתו, מכל מקום יכיר המלך קולו ויקחנו אצלו.

אך לאמתו של דבר, הנה זעקתו הפשוטה של בן המלך, ועל דרך זה הצעקה בקול

פשוט שבתקיעת שופר, אין כל נחיתות בהן, ואדרבה נעלית היא הצעקה בקול פשוט על פני ידיעת שפת המלך, ועד כדי כך, שגם כאשר יודע הבן את שפת המלך הנה מעלה יתירה יש באותן ההזדמנויות שבהן הוא "שוכח" את השפה וזועק זעקה פנימית בקול פשוט.

והדבר מוכרח גם מכך, שבוודאי לא נתכוון הבעל שם טוב במשלו להדגיש את מעשי הבן וירידתו ומעמדו ומצבו בעת מסעו, שהלא יש לדבר אך בשבחן של בני ישראל, ומה גם שמשל זה נאמר על ידי אבות החסידות ביום ראש השנה עצמו, בו אין אומרים וידוי ומקפידים שלא להעלות זכר חטא ועוון.

וממילא, מה שמסופר במשל, ועל דרך זה בנמשל, ששכח הבן את הלשון שמדבר בה אביו, יש לפרשו למעליותא, וכפי שיתבאר להלן.

זעקה פנימית אינה יכולה להתבטא באותיות ותיבות

ויובן הדבר בהקדים⁶ הבנת משמעות צעקת האדם, מה שהוא זועק בעת התרגשות גדולה ביותר. שכל עניין תיבות הדיבור, ככל שיהיו מרוממות ונעלות, מכל מקום המה מעיבות ומצמצמות את ביטוי עומק פנימיות הנפש. דבפנימיות הנפש הרי אין אותיות מסוימות, כי האותיות מכילות תוכן מצומצם ומוגדר שמוסר האדם אל זולתו, ותוכן זה אינו בא מפנימיות הנפש אלא מכחות⁷ השונים וכמו רגשותיו של האדם שיכולים להתבטא ולהצטמצם בדיבור, מאחר שאין הם הנפש עצמה, והמה מוגדרים ומוגבלים. אבל את הנפש עצמה אי אפשר לצמצם ולהכניס אל תוך אותיות ותיבות.

ועל כן, כאשר עומד האדם בהתרגשות מיוחדת הנוגעת עד עצם נפשו, אזי אינו יכול לבטא עצמו במילים, והרי הוא זועק במר נפשו או בשמחה גדולה זעקה פשוטה שאין בה תוכן של דיבור, ובצעקה זו הוא מבטא את המתרחש בפנימיות נפשו.

ומובן, אשר מה שהאדם אינו משתמש בתיבות ומילים באותה שעה והוא זועק בקול פשוט, אינו מורה על חיסרון בהתבטאותו, אלא להיפך, הרי זו הוראה שההתבטאות באה מעומק הנפש, מקום הנעלה ומרומם ומופשט מאותיות ודיבור.

ועל דרך זה הוא גם במשל הבן, אשר זעקתו הפשוטה ללא אותיות – אינה חיסרון, כי אם מעלה יתירה, שאזי באה ההתבטאות מעומק הנפש, ולכן מעוררת הזעקה את אביו והוא מקבלו מיד.

ומעתה יש לפרש אשר "שכחת" הבן את שפת אביו המלך, אינו עניין של חיסרון וחטא, אלא היא שכחה למעליותא, שכאשר זועק הבן מעומק פנימיות נפשו, דרגא

6. ראה לקוטי תורה ראש השנה נו, ד. סידור עם דא"ח שער התקיעות רמב, ב. ועוד.

הנעלית מכל עניין אותיות ודיבור, נחשב הדבר שהוא "שוכח" את שפת אביו המלך, כי דרגא זו היא מרוממת ומופשטת מכל עניין של שפה ודיבור.

קיום המצוות בפשיטות נעלה מקיומן בכוונות נשגבות

ועל דרך זה הוא גם בנמשל:

מעלות גדולות נתבארו בסה"ק⁷ בעניין ושבח כוונת המצוות, שעל ידי זה פועלים עניינים רוחניים נשגבים ונחת רוח רבה לפניו ית'.

והנה, עניין כוונת המצוה הוא מה שיהודי יודע ומשיג בדעתו את מהות המצוה, טעמי ומסתר צפונותי, והרי הוא מקיימה כראוי תוך כוונה להשלים את רצון העליון, מה שרצה הוא ית' שייחדו בני ישראל יחודים עליונים, ויפעלו את אותם העניינים הרוחניים שבטעם אותה המצוה.

אמנם⁸, מבלי לגרוע במעלת קיום המצוה בכוונה, הרי המעלה הגדולה ביותר היא מה שיקיים האדם את המצוה אך ורק משום שכן ציווה הבורא ית"ש. ובקיום מעין זה אין נוגע דווקא טעם המצוה, ומוחלט בדעתו של המקיים אשר גם אם ה' מצוה אותו הבורא ית"ש לחטוב עצים, ה' מקיים את המצוה באותה התלהבות בה הוא מניח תפילין ונוטל לולב, כי העיקר בקיום המצוה אצלו הוא רק שמקיים את ציווי השי"ת.

ודווקא בקיום המצוות בפשטות זוכה האדם להתאחד עם מהות ועצמות הבורא ית"ש. דכוונת המצוות אינה מגעת בעצמות הבורא ית', ועל דרך דוגמא, הנה כוונת מצוות תפילין שייכת לעניין ה"מוחין" שלמעלה, והלא אצל הבורא ית"ש בעצמותו אין מקום לומר עניין של "מוחין" ו"מדות" וכיוצא ח"ו, שכל עניינים אלו יתכנו רק לאחר שצמצם אורו הגדול ב"ה בכדי להוות העולמות.

אמנם, על ידי שיהודי מקיים את המצוה בכוונה פשוטה מפני שכן ציווה הקב"ה, הרי הוא מעורר רצון ותענוג אצל הבורא ית"ש בעצמותו, שישאל מיוחדים בשרשם אצל הבורא ית"ש, וכאשר יהודי מקיים את המצוה אך ורק בגלל שכן ציווה הקב"ה, הנה רצון זה הוא למעלה מכל הטעמים והכוונות והוא נוגע ומעורר כביכול את עצמות הבורא ית"ש.

בתקיעת שופר יש "לשכוח" את שפת המלך

וזהו סוד עניין "קול פשוט" שבתקיעת שופר, ובפרט בתחילת התקיעות שהיא תקיעה

7. ראה לקוטי תורה להאריז"ל ריש פרשת עקב. של"ה רמט, ב. תניא פל"ח ואילך. ועוד.

8. ראה לקוטי תורה שלח מ, א. ועוד.

פשוטה בלא שום עניין של נגינה כלל, כי תכלית מצוות תקיעת שופר היא הצעקה הפשוטה מה שבני ישראל נוטלין שופרותיהם ומשמיעים קול פשוט, ופשיטות זו שבקול השופר היא גם בכוונת לב השומע, שאינו מכוון לעניינים נשגבים ויחודים נעלים אלא רק רוצה למלאות רצונו ית' בפשטות.

ונמצא דזה ש"שוכח" "שפת המלך" הוא ענין למעליותא, ד"שפת המלך" הרי היא עבודת ה' של האדם בלימוד התורה וקיום מצוותי' בכוונה הראוי', עבודה שהיא נעשית על ידי מוחו ולבו של האדם. וכך מתקשר האדם אל בוראו במשך השנה כולה, שהוא לומד תורה ומקיים מצוות עם כוונותיהן הנשגבות.

אמנם ביום ראש השנה בעת תקיעת שופר, כאשר מקיים יהודי את מצוות תקיעת שופר בכוונה פשוטה, בקבלת עול מלכותו ית' בלא טעם ובלא כוונה אלא אך ורק לקיים רצונו ית' ולקבל עולו, הנה קשר זה הוא נעלה ומרומם מקשר שעל ידי שכל ורגשות, שקשר זה הוא פנימי מעומק הנפש, ואינו מתבטא ברגש פלוני מוגדר או בהבנה מסוימת, כי אם התקשרות פשוטה ופנימית בהשי"ת.

וביטוי' של התקשרות זו אינו יכול להיות על ידי דיבור או כוונה או תוכן מסוים, אלא רק בזעקה פנימית עמוקה, שהוא קול השופר – "קול פשוט", המבטא את מה שאינו יכול להתבטא על ידי מילים ואותיות, שהוא עוצם תוקף התקשרותם של בני ישראל בהשי"ת בקבלת עול פשוטה למעלה מטעם ודעת וכוונה.

ועל כך נאמר שאז בני ישראל "שוכחים" כביכול את שפת המלך, היא ה"שפה" של קיום המצוות וכוונותיהן, ואין זאת שאינם שייכים לכוונת המצוות, אלא שהקשר של תקיעת שופר נעלה מן הקשר שעל ידי כוונת המצוות, עד שבשעה זו נחשב הקשר שעל ידי הכוונה כקשר מצומצם ומעלים על ההתקשרות הפנימית, ובאותה שעה "שוכחים" ומתעלים על ההתקשרות באופן הרגיל.

ונמצא שבמשל זה נתבאר ונרמז גם עניין עמוק יותר בפשיטות קול השופר, שהוא מה שישאל מקבלים עולו ית' בפשטות למעלה מטעם ודעת, ובזה מעוררים את שרשם ומקורם בעצמות הבורא ית'ש, מה ש"ישראל ומלכא בלחודיה".

בגדיו הפשוטים של מציל המלך

ומשל נוסף אשר גם הוא מאיר את מהותה של תקיעת השופר, משלו הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב:

"למלך בשר ודם שנסע ליער גדול להשתעשע ולקבל עונג מצידת חיות ועופות, עד שבא לעומק היער ולא מצא הדרך הנכון והישר לשוב לביתו. וראה ביער אנשים כפרים ושאלם על הדרך, ולא הכירו את המלך ולא ידעו מה להשיב לו, כי מעולם לא ידעו את

דרך המלך הגדול הנכון והישר.

עד שמצא איש חכם ונבון ושאלו על הדרך, אז הבין החכם שהמלך הוא, ונודעו לאחוריו, ושמע תיכף לרצונו, ויראהו את הדרך, כי מרוב חכמתו ידע את הדרך המלך הנכון והישר, ויולך את המלך לבית המלוכה, ויושב אותו על כסא מלכותו אשר בבית המלכות.

וימצא האיש ההוא חן בעיני המלך מאד, וינשאהו מכל שרי המלוכה, וילבשהו בגדים יקרים, ואת בגדיו צוה להכניסם בבית גנזיו.

ויהי אחרי ימים רבים חטא אותו האיש למלך, ויקצוף עליו המלך, ויצו לשרים היושבים ראשונה במלכות לשפוט אותו האיש כדין העובר על מצות המלך, ויצר להאיש מאד כי ידע משפטו חרוץ לרע לו על דבר אשר חטא נגד המלך. ויפול לפניו, ויבקש על נפשו שקודם שיצא דבר ימלא שאלתו בדבר אחד, והוא להלביש אותו בגדים הראשונים שלו בשעה שהולך את המלך מהיער, וגם המלך ילבוש בגדיו שהלך אז, וישא לו המלך לדבר הזה.

ויהי כאשר לבש המלך את בגדיו הנ"ל, והאיש את בגדיו הנ"ל, זכר המלך את גודל החסד שעשה עמו אשר החזיר אותו לבית המלוכה וישיבהו על כסא מלכותו, ויכמרו רחמיו עליו וימצא חן וחסד לפניו והעביר את חטאתו מלפניו והשיבהו על כנו.

והנמשל הוא, אשר בשעת מתן תורה היו בני ישראל האומה היחידה מכל עם ולשון אשר "קיבלנו התורה בשמחה וענג, עד אשר קדמנו נעשה לנשמע, וקבלנו עול מלכות שמים, ונמליכו למלך עלינו לקיים מצותיו וחוקיו ותורתו הקדושה".

ועל כן, בשעה שיראים ישראל ביום הדין, "אשר בא במשפט על כל נעלם, ולכל איש יקצוב משפטו לפי מעשיו", הנה רוצין להזכיר את אותו המעמד של מתן תורה שהיו היחידים לקבל התורה, ועל כן תוקעין בשופר "היינו באותו הלבוש שהי' במתן תורה" שנאמר בו "ויהי קול השופר", וכמו אז הנה גם ביום ראש השנה רוצים בני ישראל להמליכו עליהם מחדש, "ועל ידי זכרון זכות זה מוחל לנו על כל עוונותינו ויכתבנו לחיים טובים לאלתר".

וגם משל זה, כאשר מעמיקים בו, נמצא שגם הוא מבטא את מהות רוממות תקיעת השופר בקול פשוט, שהיא התקשרותו של יהודי אל מהותו ועצמותו של הבורא ית"ש, וכפי שיתבאר.

לבושים פשוטים נעלים מלבושי יקר ותפארת

במשלו של רבי לוי יצחק, הנה בעת גזר דינו של המציל, ביקש מאת המלך שיחליפו שניהם את בגדיהם מבגדי שרד ויקר אל בגדים פשוטים, שהם אותם הבגדים שלבשו אז

בעת שהצילו.

ובהבטה שטחית נראה שלבישת בגדים אלו היא ירידה במעלה, שבוודאי בגדי השרד מתאימים יותר אל המלך והשר ומבטאים גודל מעלתם, ומה שלובשים הם בגדים פשוטים הוא כי מחמת חטאיו של המציל הוזקק להזכיר למלך את חסדו עמו בעת ההצלה, והרי זו ירידה לצורך עלי'.

אך באמת, כאשר מעמיקים במהות הלבושים ברוחניות, נמצא שלא לחינם נבחרו הבגדים הפשוטים להיות למשל עבור תקיעת השופר שהיתה בעת מתן תורה וחזרת בכל ראש השנה, כי על ידי דוגמא זו מבוארת היטב מעלת הפשיטות שבשופר, שהיא דייקא מבטאת ומגלה את עומק הקשר שבין הקב"ה לבני ישראל.

ההתקשרות שבקבלת התורה היתה אל עצמותו של הקב"ה

דהנה, המשל האמור מתאר את הקשר המיוחד המתעורר בין בני ישראל להשי"ת בעת תקיעת שופר, שהוא מחדש ומגלה את הקשר הנעלה שהתחיל קודם מתן תורה, בעת שקיבלו בני ישראל את השי"ת למלך עליהם באמרם "נעשה ונשמע".

וכאשר מתבוננים בקשר מיוחד ונעלה זה שלפני מתן תורה, מתגלה שהוא נעלה אף מן ההתקשרות הנפעלת על ידי קיום המצוות לאחרית מתן תורה:

הנה המצוות הן רצונו של השי"ת לאחר שכבר נעשה למלך על בני ישראל, שהרי רק מלך גוזר גזירות ומצווה ציוויים. ואם כן כאשר אדם מקיים מצווה לאחר מתן תורה הרי הוא מתקשר בהשי"ת כפי שהוא כבר מלך על בני ישראל.

אולם ההתקשרות שהיתה לפני מתן תורה בעת אמירת "נעשה ונשמע" היא התקשרות עם הבורא ית"ש בעצמותו כפי שהוא ית' עדיין אינו מלך על בני ישראל, והוא רם ונישא מכל עניין של מלוכה, ועתה הרי הם מעוררים אצלו הרצון למלוך עליהם. ונמצא שההתקשרות שלפני מתן תורה היא התקשרות נעלית מן ההתקשרות שבקיום המצוות.

וגם לאחר מתן תורה, כאשר הקשר שבין ישראל לקוב"ה כבר נעשה ונבנה על ידי לימוד התורה וקיום מצוותי' שהן רצון המלך ב"ה, הנה עדיין ישנו בפנימיות הקשר הנעלה והפנימי מה שנתקשרו קודם מתן תורה, אלא שעל דרך הרגיל מה שניכר בגלוי הוא ההתקשרות שעל ידי עבודת המצוות.

וביום ראש השנה, בעת תקיעת שופר, אז מבקשים ישראל להזכיר להשי"ת את קבלת התורה שהיתה בקול שופר, שאז קיבלוהו למלך עליהם והתקשרו בו בעצמותו, ואזי מתגלה קשר מיוחד זה שמתדבקים בעצמותו של הבורא ית"ש, והם פועלים את עבודת ימי ראש השנה.

בתקיעת שופר יש ללבוש "בגדים פשוטים" דווקא

ועל פי זה יש להמתיק וליתן עומק וטעם בעניין הלבושים הפשוטים שבמשל:

עניין ה"לבושים" בעבודת הבורא ית"ש הם התורה⁹ והמצוות שנעשות לבושים רוחניים קדושים לנפש, וכמבואר בספר תניא קדישא¹⁰ ש"על ידי כל המצות שבדבור ומעשה, הקב"ה מלביש את הנפש ומקיפה אור ה' מראשה ועד רגלה". ולבושים אלו הם לבושי יקר לכבוד ולתפארת, שהם המשכות קדושות המלבישות את נשמת האדם שלומד תורה ומקיים מצוות.

אולם, ההתקשרות בהשי"ת שקודם מתן תורה משולה היא ל"לבושים פשוטים", שאין בהם עדיין מצוות מוגדרות ורצון מסוים אלא רק התקשרות עצומה ופשוטה וטהורה בהשי"ת.

וכפי שנתבאר למעלה, הנה גדלה מעלתה של התקשרות פשוטה זו ד"לבושים פשוטים", על פני מעלת לבושי יקר ותפארת של קיום המצוות.

וממילא נמצא מובן אשר משמעות הבגדים הפשוטים שבמשל אינו עניין של חיסרון, אלא להיפך – דווקא הבגדים הפשוטים מבטאים את עוצם מעלת ההתקשרות בין בני ישראל להשי"ת, היא ההתקשרות שהיתה קודם מתן תורה.

והתקשרות נעלית זו ד"לבושים פשוטים" מתבטאת דווקא בפשיטות של התקיעה, וממילא נמצאנו למדים עניין ומעלה נוספת בפשיטות התקיעה, והוא מה שעל ידי התקיעה בקבלת עול פשוטה מתאחדים ישראל עם עצמות הבורא ית"ש למעלה מכל עניין המצוות.

ונמצא שגם משלו של הרה"ק רבי לוי יצחק אינו מלמד על עניינים בלתי טובים שבישראל¹¹, אלא עיקרו מלמד על הקשר העצמי שבין השי"ת לבניו, קשר שאינו מדוד בתורה ומצוותי, אלא שרשו נעוץ עוד בטרם נצטוו המצוות עת אשר המליכו בני ישראל את השי"ת עליהם – "בגדים פשוטים", וקשר נפלא זה מתגלה מחדש בעת תקיעת שופר בקול פשוט, בעיצומם של ימי ראש השנה.

9. כמ"ש (תהלים צג, א) "לבש ה' עוז התאזר" ו"אין עוז אלא תורה" (מדרש תהלים עה"פ תהלים ח, ג. ששה"ר פ"א, ד. פ"ב, ג (ג). וראה ויק"ר פל"א, ה. יל"ש בשלח רמז רמז. וראה גם מדרש תהלים עה"פ צג, א).

10. פרק ד.

11. וגם שאר העניינים המוזכרים במשל, שבפשטות אינם לשבחם של ישראל, הנה מאחר ואמרם הרלו"צ מבארדיטשוב שה' מדבר רק בשבחם של ישראל ומליץ יושר עליהם, הרי בהכרח שגם שאר העניינים הם למעליותא דווקא, וראה במקור הדברים האריכות בזה.

שואלין ודורשין

עיונים וביאורים בעניני ראש השנה

אם "רמז יש בו" מדוע נקראת מצות שופר "גזירת הכתוב"?

העבודה המיוחדת דראש השנה היא קבלת עול מלכות שמים, וכלשון חז"ל בגמרא (ר"ה טז, א): "אמרו לפני מלכיות . . כדי שתמליכוני עליכם".

ויש לומר שעניין זה - קבלת עול מלכות שמים - מודגש במיוחד במצות תקיעת שופר, שהרי "מצות היום בשופר" (שם כז, ב. כז, א. רמב"ם הל' שופר פ"א ה"ב):

בנוגע למצות תקיעת שופר כתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ג ה"ד): "אע"פ שתקיעת שופר בר"ה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר: עורו ישנים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזבו כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה".

ולכאורה אינו מובן: מכיון ש"רמז יש בה" מדוע היא "גזירת הכתוב"? הרי זוהי מצוה שנודע לנו טעמה ואינה גזירה בלבד?!

והעניין הוא:

התחלת ויסוד עבודת האדם במשך השנה כולה היא קבלת עול מלכות שמים, וכמו שמצינו שבכל יום מתחיל האדם את עבודתו באמירת "מודה אני" - ההודאה והביטול בקבלת עול.

והטעם לזה:

כל המצוות כולן - גם כאלו שנתפרש ונודע הטעם שלהן - הרי עיקרן אינו הטעם שלהן, אלא היותן ציווי הקב"ה "גזירת הכתוב". ולכן, יש לקיים את כל המצוות, לא בגלל הטעם, אלא בגלל שכך ציוה הקב"ה, באופן של קבלת עול מלכות שמים. וכדאיאת בדרושי חסידות (ראה לקו"ת שלח מ, א ובכ"מ), ש"אפילו נצטוונו לחטוב עצים" - עבודה ללא כל טעם ותועלת - היינו מקיימים זאת בשלימות, ובאותו אופן שמקיימים שאר המצוות, כי עיקר המצוות הוא קיום רצונו ית', ויש לקיימן כי כך הוא רצון ה' גם אם לא מבינים התועלת בזה.

ויתירה מכך, דאם מקיים האדם את המצוה מצד הרמז והטעם שבה בלבד – הרי לא זו בלבד שחסר לו עיקר המצוה, אלא עוד זאת, שאפילו את הרמז והתועלת אין בידו, שהרי התועלת והטעם שבמצוה מגיעה רק אם מקיים את המצוה מפני ציווי הקב"ה. ואז, יש בידו גם התועלת והדברים שהמצוה מרמזת אליהם.

ומכיון שיסוד עבודת האדם היא קבלת עול מלכות שמים, הרי גם בראש השנה, שהוא תחילת השנה, והוא יסוד עבודת האדם של השנה כולה, הרי אז עיקר העבודה היא קבלת עול מלכות שמים.

וזוהי הסיבה להדגשה ש"תקיעת שופר בר"ה גזירת הכתוב", אף ש"רמז יש בו", כי בראש השנה, שבו העבודה היא בעיקר בקבלת עול מלכות שמים, הרי מודגש במצות התקיעה, שעיקר קיומה הוא בדרך של קבלת עול וגזירת המלך.

"שיהיו כל ישראל עושים מעשה אחד" – מדוע?

איתא בגמ' (ר"ה לד, ב) "אתקין ר' אבהו בקיסרי, תקיעה שלשה שברים תרועה תקיעה . . מספקא ל' אי גנוחי גנח אי ילולי ליל . . דילמא גנח ויליל". וביארו הקדמונים "כך הי' הדבר מימים קדמונים מנהג כל ישראל, מהם עושים תרועה יבכות קלות ומהם עושים יבכות כבדות שהם שברים . . וכשבא רבי אבהו ראה לתקן תקנה שיהיו כל ישראל עושים מעשה אחד" (תשובת רב האי גאון – הובא ברא"ש ר"ה פ"ד ס"י ובר"ן (שם ד"ה אתקין), ב"י או"ח סתק"צ ד"ה וכתבו).

ולכאורה הוא דבר פלא:

דבר רגיל ומקובל הוא אשר ישנם חילוקי מנהגים בעם ישראל, וכך הוא בכ"כ ענינים בתורה. בכל זאת, לא ראינו שיעשו תקנה מיוחדת כדי להשוות בין כל המנהגים, ומדוע אם כן דווקא במצוות שופר התקינו תקנה מיוחדת "שיהיו כל ישראל עושים מעשה אחד" ? !

ויש לכאור זה בהקדים המבואר בתוכנה הפנימי של תקיעת שופר:

עבודת "תקיעת שופר" היא עבודת קבלת עול מלכות שמים, שמקבלים עלינו עול מלכותו ית' בהתמסרות עצומה שלמעלה מן ההבנה וההשגה ושאר חושי האדם.

קבלה זו היא ביטוי הרצון הפנימי של כל יהודי להתמסר להקב"ה ללא הגבלות, הנובע מבחינת ה"יחידה" שבנשמה. וכידוע ש"יש ניצוץ קטן מאוד שהוא בחינת אלקות . . וזה הניצוץ מתלבש בכח ניצוץ אחד נברא . . הנקרא יחידה כו'" (ע"ח שער דרושי אבי"ע פ"א, הובא ונתבאר בלקו"ת ראה כו, א. ועוד). והיינו, שבכל אחד מישראל מבלי הבט על מעמדו ומצבו בקיום התורה והמצוות, יש בו "ניצוץ" של קדושה העומד תמיד ברצון

ותשוקה לדבוק בקב"ה (ראה תניא פ"ח-י"ט). ומבחינה זו מגיעה ההתעוררות לקבל את מלכותו בהתמסרות מוחלטת, למעלה מטעם ודעת.

וזהו הטעם שתוקעין בקרן של בהמה דווקא (ראה סידור עם דא"ח שער התקיעות רמב, א. ובכ"מ), להורות שעבודה זו היא עבודה שלמעלה מן השכל, שהוא מותר האדם מן הבהמה, בהיות האדם בעל שכל, אך עבודת תקיעת שופר היא עבודה שלמעלה מן השכל, והאדם והבהמה הם בשווה.

והנה, "ניצוץ" זה של קדושה, ה"יחידה" שבנפש, הרי היא קיימת בכל אחד מישראל באופן שווה, מבלי הבט על עבודתו ומעמדו ומצבו הגשמי והרוחני, שהרי היא היא נקודת היהדות הקיימת בכל ישראל, ובה כולם שווים.

וזהו מה שדווקא במצוות שופר התקינו "שיהיו כל ישראל עושים מעשה אחד", כי מצד בחינת היחידה ועצם הנשמה - שמעוררת בעם ישראל קבלת עול מלכות שמים, שזה הוא ענין תקיעת שופר - הרי כל ישראל שווים בה, ולכן גם התקינו שלא יהיו בעבודה זו חילוקי מנהגים.

ועל פי כל זה יובן גם הכתוב (וזאת הברכה לג, ה): "ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל":

בנוגע לתקיעת שופר אמרו רז"ל "אמרו לפני . . מלכיות כדי שתמליכוני עליכם . . ובמה בשופר" (ר"ה טז, סע"א). והיינו שע"י תקיעת שופר פועלים על הקב"ה שיהי' מלך על ישראל. וכידוע המשל מהכתרת מלך בשר ודם, שכאשר מכתירים מלך, והוא מסכים ורוצה להיות מלך, אזי תוקעים בשופרות (ראה אבודרהם בטעמי התקיעות בשם הרס"ג: "העניין הראשון, כן עושים המלכים בתחילת מלכותם שתוקעים לפניהם . . וכן אנו ממליכין עלינו את הבורא ליום זה").

וזהו עומק דברי הכתוב, שע"י עבודת תקיעת שופר, שהיא העבודה מצד ה"יחידה" שבנפש, שבה כל ישראל הם בשווה, ונעשה "בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל" - הרי נעשה מזה "ויהי בישורון מלך", והקב"ה נהי' מלך על עם ישראל.

ו"מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא" (ראה ברכות נח, א), וכמו שמלך בשר ודם בעת הכתרתו למלך מקבל הוא על עצמו להציל את אנשי מדינתו מיד שונא הקם עליהם, וכן לדאוג לצרכיהם בכל המצטרך להם, כן הוא ודאי ב"מלכותא דרקיעא" - שבראש השנה, זמן הכתרת המלך, מבטיח הקב"ה לכל אחד מישראל שיפטר מהשונא הוא יצרו הרע, וכן לספק לו בני חיי ומזוני ריחי בכל המצטרך לו ולבני ביתו.

ט' ברכות וט' תקיעות – כנגד ח"י ברכות השחר

מבואר בספרי חסידות (ראה תניא אגרת הקודש סימן יד. לקו"ת דרושי ר"ה נג, ד ואילך. נח, א ואילך. ובכ"מ), שבכל ערב ראש השנה הנה החיות האלקית של העולמות שנמשכת ונשפעת מהקב"ה להחיות העולמות כולם למשך השנה, מסתלקת מן העולמות וחוזרת לשרשה ומקורה, וע"י תקיעת השופר ותפילות היום נמשך אור חדש וחיות מחודשת, ו"בכל שנה ושנה הוא אור חדש עליון יותר" (אגה"ק שם).

ויש להביא דוגמא לכך מסדר העבודה בכל יום ויום:

בסוף היום, בעת קריאת שמע שעל המטה, צריך לערוך חשבון מכל עבודתו במשך היום. ולאח"ז, בכל לילה בעת השינה, מסתלקת חיות האדם ונשמתו ועולה למעלה, והנשמה שואבת חיים משם (ב"ר פי"ד, ט. וראה פרד"א פי"ב), ובבוקר, כשניעור האדם משנתו מתחדשת חיותו, ונעשה ברי' חדשה (ראה שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח רס"ד. רס"ו).

וכמו בחיות הפרטית של כל יום – כך הוא בחיות של כללות השנה, שבסוף השנה (בערב וליל ר"ה עד התקיעות) מסתלקת החיות של השנה שעברה, ולכן צריך אז לערוך חשבון צדק מעבודתו את ה' במשך השנה, ולאחרי זה נמשך אור חדש ונעלה יותר.

ויש לומר, שכשם שבעת חידוש החיות שבכל יום אומרים ח"י ברכות השחר, כך גם בנוגע לחידוש החיות בראש השנה ע"י התקיעות והתפילות – שתיקנו ט' ברכות במוסף דר"ה וט' תקיעות, שהן במספר ח"י (ראה גם אוה"ת בלק ע' א'כד), כנגד ח"י ברכות השחר.

ומההשוואה הזו בין התחדשות חיות הנשמה בכל יום להתחדשות החיות בעולמות ישמע חכם ויוסף לקח:

בכל בוקר, בעת התחדשות החיות באדם כשניעור משנתו, מחוייב הוא באמירת ברכות השחר. וההלכה היא, שגם מי שלא התחייב באיזה ברכה מסוימת צריך לאומרה עם כל ברכות השחר, מכיון ש"כל הברכות הן על סידורו של עולם והנהגתו". . שהקב"ה ברא צרכי העולם" (שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח סמ"ו ס"ז). ונמצא, שגם מי שלא הרגיש בעצמו חידוש החיות בענין מסוים, בכל זאת חייב הוא לברך על חידוש החיות גם באותו ענין ובכל הענינים.

ומכך יש ללמוד בנוגע להתחדשות כללות חיות העולמות בראש השנה: ביומא דין דראש השנה נמשכות ונשפעות כל ההשפעות לכל השנה, וגם בנוגע לענינים גשמיים, בני חיי ומזוני רוויחי, והם נמשכים לכל אחד. וגם מי שלא מרגיש בעצמו שהשפעות אלו נשפכו אליו – גם הוא צריך לידע המציאות, שאכן נמשכו המשכות אליו, ואין הדבר תלוי אלא בו, שישים לבו ויפתח עיניו ואזניו, ואז גם הוא ירגיש זאת בעצמו.

מדוע חותמים מלכיות בפסוק שאין בו מלכות?

חתימת פסוקי מלכויות בתפילת מוסף דראש השנה היא בהפסוק "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", כדאיתא בגמ' "מלכיות תלת הוא דהויין (בתורה) . . ואנן בעינן עשר [וארבע מהן בתורה, שלש בתחלה ואחת בסוף. רש"י], וליכא? . . שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, מלכותו" (ר"ה לב, ב). והיינו, ש"אע"פ שאין בו זכר מלכות" מ"מ מכיון ש"מלכות הוא ענינו" (ל' הרמב"ם הל' שופר פ"ג ה"ט) חותמים בכתוב זה.

וצריך ביאור, היתכן שחתימת פסוקי מלכיות היא בפסוק "שאיין בו זכר מלכות"? ! והגם שלא מצינו בחומש כתוב אחר שמוזכר בו מלכותו של הקב"ה, הרי "מי יאמר לו מה תעשה", ובודאי ה' ביכלתו ית' לכתוב בתורה עוד פסוק שיתפרש בו בגלוי לשון מלכות?

ויש לומר הביאור בזה:

רואים במוחש ב"מלכותא דארעא", שגם לאחר שהעם מכתירים את המלך ומקבלים עליהם מלכותו, נשארים הם מציאות לעצמם והמלך מציאות לעצמו. ואף אם המלך הוא "מושל בכיפה", ומלך על כמה וכמה מלכים, שכל אחד מהם מולך על אנשים רבים, מ"מ, מובן ופשוט שאין המלך מתערב בכל ענייניהם הפרטיים של כל אחד מבני המדינות שתחת מלכותו, וישנם ריבוי ענינים שנעשים במדינה שלא מביאים לכתחילה לידיעתו של המלך. וגם מצד בני המדינה, אין כל מגמתם וחפצם וכל מעיינם רק במילוי רצון המלך אלא ישנם הרבה פרטים בחייהם שאינם קשורים לרצון המלך.

ומזה מובן, ששלימות קבלת עול המלך והכתרתו היא כאשר הביטול אל המלך חודר בכל מציאותם של בני המדינה, ובכל פרטי חייהם, עד שנרגש אצלם שכל חייהם ממש וכל המציאות שלהם אינה אלא מציאות המלך.

וכן הוא גם ב"מלכותא דרקייעא", בעת אמירת פסוקי מלכיות, שעלי' אמרו רז"ל "אמרו לפני מלכיות . . כדי שתמליכוני עליכם" (ר"ה טז, סע"א), ואז מכתירים את הקב"ה למלך ומקבלים עלינו את עול מלכותו ית', ששלימות הביטול וקבלת עול מלכות שמים היא המבוארת בכתוב "שמע ישראל גו'":

בפסוקים שבהם נתפרש הלשון מלכות, הרי שם מודגש שישנו "עם" – עם ישראל, שהם מציאות בפני עצמם, אלא שהמלך נמצא עמהם והם בטלים לו, "ה' אלקינו עמו", "ויהי בישראל מלך", "ה' ימלוך לעולם ועד". אך בכתוב "שמע ישראל" – הביטול והקבלת עול הוא בתכלית השלימות עד כדי כך שנרגש אצל ישראל ש"ה' אחד", כלומר שהקב"ה הנו המציאות האמתית היחידה, וממש אין עוד מציאות מלבדו [דכיון שמציאות כל הנבראים תלוי' בו, שהוא המהוה ומחי' אותם – אין הם נחשבים כמציאות בפני עצמם, אלא הם חלק ממציאות הבורא (כמבואר בארוכה בתניא בשער היחוד והאמונה)].

וזהו הטעם לחתימת פסוקי מלכויות בפסוק "שמע ישראל" כי בפסוק זה מבואר ענין מיוחד במלכותו של הקב"ה, שלא נמצא גם בפסוקים אלו שמוזכר בהם לשון מלכות בגלוי. שהרי, זוהי תכלית השלימות האפשרית בביטול העם אל המלך, שמלכתחילה אינם מציאות בפני עצמם, אלא ישנה כאן רק מציאות המלך!

ויתירה מזו, איתא בגמ' בנוגע לכתוב "שמע ישראל" (ברכות יג, ב): "אמליכתיא למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים", ומרומז הוא בתיבת 'אחד', שהאל"ף - הקב"ה, "אלופו של עולם", מולך על הח' - ז' הרקיעים והארץ, ועל הד' - ד' רוחות השמים. ונמצא, שתכלית שלימות הביטול אל המלך, שנרגש שהוא המציאות היחידה, היא לא רק אצל ישראל, אלא גם בנבראים כולם ניכר מחק ש"לא נמצאו אלא מאמתת המצאו" (לשון הרמב"ם ריש הל' יסוה"ת), ובמילא, כל מציאותם אינה אלא "אמתת המצאו".

להתעלות מעל החטאים

ראש השנה הוא התחלת "עשרת ימי תשובה", שבהם העבודה היא לשוב אל ה' ולתקן את כל החטאים והעוונות משנה העברה. אעפ"כ, הדין הוא, שלא כמו שאר השנה שאם רוצה אדם לשוב אל ה' עליו להתוודות על חטאיו, להתחרט עליהם ולבקש מחילה, הרי בר"ה הדין הוא שלא זו בלבד שאין צורך בוידוי אלא אסור להזכיר ענין של חטא ועוון (ראה ב"י לטור או"ח סתקפ"ד ד"ה נוהגין. מג"א לשו"ע שם סק"ב. שו"ע אדה"ז סתקפ"ד ס"ב).

ויש לבאר הטעם לחילוק זה בדרך הפנימיות:

בדחיית וביטול הרע ישנם ב' דרכים, האחת היא להתעסק עם הרע ולעבוד ולהתייגע בשבירתו וביטולו. והשנית היא להאיר בנפשו אור גדול, ואזי הרע מתבטל ממילא. והם הם שני האופנים בעבודת ה' "סור מרע" ו"עשה טוב". "סור מרע" היא העבודה עם הרע, לסור ממנה ולעזוב דרכי, ו"עשה טוב" היא העבודה בעשיית טוב, ואזי מצד ריבוי הטוב סר הרע מאליו וממילא.

וזהו החילוק בין עבודת התשובה בראש השנה להתשובה בשאר ימות השנה:

בכל השנה עבודתו של איש ישראל היא בדחיית הרע בדרך "סור מרע", והיינו שעוסקים עם הרע, לדחותו ולשברו. ולכן חייבים להתוודות ולהתחרט מעומק הלב, במרירות ולב נשבר, כי הדרך לעקור את הרע היא על ידי וידוי וחרטה, וכפי שמבאר כ"ק אדמו"ר הצמח צדק שעל ידי הוידוי בדיבור נעקר גוף החטא, וחרטת הלב עוקרת נפש החטא (דרך מצותיך מצות וידוי ותשובה (לח, ב)).

אך בראש השנה העבודה היא בדרך "עשה טוב", שמתעלים ישראל לבחינה נעלית ביותר, "כי קדוש היום לאדוננו", וע"י העמידה במדריגה נעלית יותר נפטרים במילא מהרע ונמשכת מחילה סליחה וכפרה. ובמילא אין מקום לוידי וחרטה והזכרת עוון, מאחר שכל הרע והחטאים נדחים ממילא ומאליהם מצד ריבוי הטוב והקדושה שביומא דין.

שני אופנים אלו בתשובה הם הנקראים בלשון הקבלה והחסידות (ראה תניא אגרת התשובה פ"ד ואילך) "תשובה תתאה" ו"תשובה עילאה". "תשובה תתאה" ענינה תיקון הפגם והחטא, ולכן היא במרירות, ו"תשובה עילאה" – שם אין מלכתחילה נתינת מקום לפגם, והיא בחינה נעלית בתשובה, השבת הנפש למקורה, ולכן עבודה זו היא מתוך שמחה, וזוהי עבודת התשובה דראש השנה.

"מלוך על העולם" – הרי ה' הוא "מלך" גם לפני הבקשה?

ענינו העיקרי של ר"ה הוא שבו מכתירים בנ"י את הקב"ה למלך עליהם – והראי' לזה היא ממצוות היום, ש"מצות היום בשופר" (ר"ה כו, ב), ועיקר ענינה של מצוות שופר הוא קבלת מלכותו של הקב"ה, כדאיתא בגמ' (שם טז, א. לד, ב) "אמר הקב"ה . . אמרו לפני בר"ה מלכיות . . כדי שתמליכוני עליכם . . ובמה בשופר", וכן אומרים בנוסח תפילות ר"ה: "מלוך על העולם כולו בכבודך", וחותמים: "מלך על כל הארץ".

וצריך להבין: סדר ההנהגה במלכותו של הקב"ה צריך להיות מתאים להלכה בנוגע לסדר ההנהגה דמלך בשר ודם, וכדרשת חז"ל (שמו"ר פ"ל, ט) עה"פ (תהלים קמז, יט) "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל", דחוקי ומשפטי התורה הם גם חוקיו של הקב"ה כביכול "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות". ובנוגע לענין המלוכה פוסק הרמב"ם (הל' מלכים פ"א ה"ז-יב): "מאחר שמושחין המלך הרי זה זוכה לו ולבניו עד עולם, שהמלכות ירושה . . הניח בן קטן משמרין לו המלוכה עד שיגדיל . . ואין מושחין מלך בן מלך". והיינו, שלאחר שנמשח מלך אין צורך למשיחה נוספת לו ולבניו אחריו.

ועפ"ז תימה מהו טעם המצוה לתקוע בשופר בכל שנה ושנה כדי לחזור ולהכתיר את הקב"ה למלך על כל הארץ – הרי גם בלאה"כ צריכה להיות נמשכת מלכותו של הקב"ה בדרך ממילא מצד קבלת הקב"ה למלך בשנים שלפנ"ז, ובדורות שלפנ"ז. [ועד"ז בנוגע לכל אדם פרטי מישראל, שכבר קיבל ע"ע עול מלכותו של הקב"ה בשעה שקיבל עול

מצוות], ובמכ"ש מהא דאין מושחין אפילו מלך בן מלך, כיון שירש מלכותו של אביו, ועאכו"כ במלך זה עצמו שאין מושחין אותו ב' פעמים?

לכאורה הי' נראה לתרץ הקושיא מדברי הרמב"ם שם, ש"אין מושחין מלך בן מלך אלא אם כן היתה שם מחלוקת או מלחמה מושחין אותו כדי לסלק המחלוקת. לפיכך משחו שלמה מפני מחלוקת אדוני' כו". ועד"ז בנדו"ד, שישנו ענין של "מחלוקת" ו"מלחמה" על מלכותו של הקב"ה מצד ה"מלך זקן וכסיל" זה היצה"ר (קהלת ד, יג. וראה קה"ר ופירש"י עה"פ).

אמנם אין ליישב כן, שהרי דין זה נאמר רק כשממנין בן מלך, שאף שמעיקר הדין גם בן מלך לא בעי משיחה משום דהמלכות ירושה כנ"ל, הנה במקום שיש מחלוקת מושחין אותו כדי לסלק המחלוקת, אבל בנוגע למלך עצמו (שכבר נמשח) לא מצינו בשום מקום ולא אישתמיט שום תנא לומר שאם מתעוררת מחלוקת צריך לחזור ולמושחו, וכמו שלא מצינו אצל שלמה שחזרו ומשחו אותו אחר מחלוקת ירבעם בן נבט.

ב. ויובן בהקדם דמצינו באחרונים שחקרו בנוגע לכמה מצוות שאדם מקיים פעם אחת ונפטר על משך זמן שלאח"ז (כל היום או לכל משך חייו), אם גדר המצוה הוא שקיום המצוה פ"א פוטר את האדם לאח"ז מקיומה, או שקיום המצוה פ"א ממשיך את הפעולה גם אח"כ, וחשיב שמקיים את המצוה כל רגע ורגע. וכפי שמבאר הגאון הרגצ'ובי (ראה צפע"נ הפלאה בהשמשות נד, ג). השלמה (ג, ד). מכתבי תורה מכתב קנד. וראה גם תו"מ חכ"ט ע' 62, וש"ג) ע"פ חקירה זו את פלוגתת הגמ' (סוכה מו, ב) אם אתרוג דמצוה "למצותה אתקצאי" (היינו שהאתרוג מוקצה למצוה רק בשעת קיום המצוה, ותיכף לאח"ז יכול לאכלו וכה"ג) או "לכולי יומא אתקצאי" – שהפלוגתא היא בחקירה זו אם קיום מצוות ד' מינים חלה רק בשעת קיום המצוה, ואח"ז נפטר האדם ממנה, וממילא אין האתרוג מוקצה; או שקיום המצוה נמשכת על כל היום וחשיב שמקיים המצוה כל רגע שאז הוא מוקצה לכל היום.

וכן יש לחקור עד"ז גם בדין משיחת מלך, אם המשיחה שנמשח המלך בתחילת מלכותו פוטר את כל משך מלכותו ומלכות בניו (אם לא היתה מחלוקת); או שהמשיחה צ"ל כל רגע, אלא שהמשיחה הראשונה היא פצו"ה נמשך, הנמשכת ומתחדשת בכל רגע ורגע במשך כל ימי מלכותו ומלכות בניו.

ונראה לפשוט החקירה בנוגע למשיחה – מדברי הגמ' במס' כריתות (ו, סע"ב, ובפירש"י): "תניא . . . הסך בשמן המשחה . . . למלכים ולכהנים (לאחר שנמשחו), ר"מ מחייב ור' יהודה פוטר . . . במאי פליגי . . . ר"מ סבר ואשר יתן ממנו על זר כתיב, ומלך וכהן השתא זרים נינהו, ור"י סבר בעינן עד דאיכא זר מתחילתו ועד סופו, ומלך וכהן מעיקרא לאו זרים הוו". חזינן דבין לר"מ ובין לר"י "השתא" (אחר המשיחה) חשיב המלך "זר" לגבי שמן המשחה, ותו לא חלה עליו חובת המשיחה, ועכ"ל כאופן הא'

שבחקירה שפעולת המשיחה שהיתה פ"א פוטרת את כל משך זמן מלכותו ומלכות בניו, ולא הוי פעולה נמשכת.

ג. אמנם, כל זה הוא בנוגע למלכות בשר ודם, אבל בנוגע למלך מלכי המלכים הקב"ה אין הדבר כן, אלא מלכותו של הקב"ה מתחדשת בכל שנה ושנה, ולכן צריך לקבל עלינו עול מלכותו בכל שנה מחדש.

ביאור הדברים:

ידועה תורת הבעש"ט ז"ל (תניא שער היחוד והאמונה בתחילתו) עה"פ "לעולם ה' דברך נצב בשמים" (תהלים קיט, פט), ש"דברך שאמרת יהי רקיע וגו', תיבות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים", ועד"ז הוא בנוגע לכל האותיות דעשרה מאמרות שבהם נבראו כל הברואים, "כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו, היו כל הברואים חוזרים "לאין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית ממש". היינו שקיום העולם ע"י הקב"ה לא היה רק ברגע הבריאה שאז נבראו שמים וארץ ומאז הם חיים וקיימים בכח עצמם, אלא שגם אחר הבריאה זקוקים הם לחיות מעשרה מאמרות, המקיימת אותם שלא יחזרו להיות אין ואפס.

[ואם תמצוי לומר, הדברים מרומזים גם בדברי הרמב"ם בריש הל' יסודי התורה. שכתב שם: "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו". ואח"כ מוסיף בה"ב: "ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי אין דבר אחר יכול להמצאות".

ואינו מובן: אחר שכבר אמר ש"הוא ממציא כל נמצא וכו'", הרי פשיטא ש"אם הוא אינו מצוי אין דבר אחר יכול להמצאות", ומהו הצורך באריכות וכפל הלשון?

ונראה לבאר, שבהלכה א' דברי הרמב"ם הם על בריאת העולם, שבריאת כל הנמצאים היתה ע"י הקב"ה, ואחר כן מוסיף בה"ב - שלא רק שההווה הנבראים בעת בריאת העולם היתה רק ע"י הקב"ה, אלא גם המשך חיות הנבראים ומציאותם בכל רגע, הוא רק בכח הקב"ה שהוא מצוי בהם, בתוך מציאותם, לקיים אותם].

וכשם שהוא בנוגע לקיום העולם - שהוא אינו דבר שהיה פעם אחת, אלא מתחדש ומתהווה בכל רגע ורגע - כך גם בנוגע למלכותו של הקב"ה על העולם - שבה תלויה מציאות העולם, שהרי אם יהי' הפסק ח"ו בענין מלכותו של הקב"ה על העולם, אזי יתבטל העולם ממצויאיתו - שגם מלוכה זו מתחדשת בכל רגע.

וזהו החילוק בין מלכות בור' למלכותו של ממה"מ הקב"ה: מלכות בור' נעשית פעם אחת ותו לא, ולכן אין צריך להכתירו כי אם ברגע הראשון. אבל מלכותו של הקב"ה נעשית ונפעלת מחדש בכל הזמנים, ולכן פעולת ההכתרה חוזרת ג"כ, שחוזרים ומבקשים "מלך על העולם כולו בכבודך".

ד. אלא שעפ"י צריך להבין, לאידך גיסא:

כיון שמלכותו של הקב"ה על כל העולם מוכרחת להיות בכל רגע ורגע מחדש, שהרי בלאה"כ אי אפשר להיות קיום מציאות העולם – א"כ היתה צריכה להיות הבקשה "מלוך על העולם כולו בכבודך" בכל רגע ורגע, ומדוע מבקשים זאת רק בר"ה?!

והביאור בזה יובן ע"פ הביאור לקושיא שמקשים בדרושי חסידות (ראה סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תקפח): מהו בכלל החידוש בר"ה בכל שנה, אם התהוות העולמות היא בכל רגע ורגע, ומדוע אומרים בר"ה "זה היום תחילת מעשיך", שבר"ה יש חידוש בקיום הבריאה?

ומבארים בזה, שאמנם בכל רגע ורגע צ"ל קיום העולם, אלא שזה באופן של קיום הישנות, שלא יחזור למצב שהיה קודם ברה"ע, ואילו בר"ה בכל שנה נעשה ענין של התחדשות ממש, כמו בבריאת העולם בפעם הראשונה.

וכיון שבכל ר"ה ישנה התחדשות במלכותו של הקב"ה כמו שהיה בבריאת העולם, לכן ישנו אז חיוב לקבל מלכותו של הקב"ה ע"י תקיעת שופר ונעיין במקור הדברים שם נתבארו דברים אלו יותר ע"פ המאמר "איזהו נשיא זה מלך". שאין על גביו אלא ה' אלקיו" (הוריות י, א), וע"פ החילוק על דרך הסוד בין בחינת "חיצוניות המלכות" ו"פנימיות המלכות", ע"ש בארוכה.

ה. מכל הנ"ל מובן גודל הערך והמעלה של תפילות ראש השנה:

דהנה, גדר התפילה מן התורה לכל הדעות הוא: "בעת מן העתים אשר יצטרך לדבר מן הדברים, שאז היא מצות עשה מדאורייתא שציוונו השם יתברך בזה שיבקש האדם זה ממנו יתברך לבד שיושיעו כו'" (דרך מצותיך שרש מצות התפלה בתחלתה (קטו, א)) [ואף להדעות שתפילה דרבנן (ראה רמב"ן בסהמ"צ להרמב"ם מ"ע ה), זה קאי על תקנת התפילה במטבע שטבעו חכמים, ולא על בקשת צרכי בשעה שזקוק להם. וכן לאידך גיסא; גם להדעות שהיא מדאורייתא (רמב"ם ריש הל' תפלה. וראה כס"מ שם), מנין התפילות וזמניהן הם מדרבנן כמש"ש. ואכ"מ].

וכל זה אפילו בנוגע לבקשה על פרט קטן ביותר, שכאשר יש לאדם צורך בענין מסוים – הרי הוא מחוייב מן התורה לבקש צרכיו מהקב"ה.

ואם הדברים אמורים בנוגע לבקשה פרטית בדבר גשמי, עאכ"כ בענין שכולל גשמיות ורוחניות, ולא צרכי האדם עצמו בתור פרט, אלא את כל בני" ואת כל הבריאה כולה, שזוהי הבקשה "מלוך על העולם כולו". וידע כל פעול כי אתה פעלתו וכו", שכאשר התורה אומרת, שביום ר"ה ישנה שעת הכושר לפעול שהקב"ה יהי' מלך על העולם כולו הרי זה נעשה "צורך" והכרח הכי גדול. ולכן חלה עליו מצות עשה מן התורה להתפלל להקב"ה שימלא בקשתו זו.

ומזה מובן שבלייל ראש השנה ישנו ציווי מן התורה שיהודי צריך לבקש "מלוך על העולם כולו".

ובוודאי שבקשה בענין עיקרי כזה, תיכף ומיד כשבנ"י מבקשים "מלוך על העולם כולו בכבודך", ואף חותמים בשם ומלכות "מלך על כל הארץ" – בודאי ממלא הקב"ה בקשתם וממשיך שפע ברכה לכל העולמות.

הבחירה בישראל שמעוררים קודם תקיעת שופר

בראש השנה מבקשים בנ"י מהקב"ה לבחור בישראל, וכפי שאומרים בפסוקי המזמור שקודם התקיעות "יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהב סלה" (תהלים מז, ה). ויש להבין מהות ענין בחירה זו, הלא הקב"ה כבר בחר בישראל לעם סגולתו, וכן מהי מעלת הבחירה דוקא?

ויש לבאר זה בהקדים ענין ה"בחירה" שישנה בבני אדם להבדיל¹:

הנה, כשלאדם יש משפט הבחירה בין ב' חפצים ויש בא' מהם יתרון על השני, ומחמת זה נוטל את החפץ הטוב יותר, אין זה נקרא בשם "בחירה" שבחר באותו החפץ שנטל. והטעם לזה:

ענינה של "בחירה" אמתית בדבר, הוא דוקא באופן שהדבר הנבחר לא נבחר מצד סיבות וטעמים שונים שהכריחו את הבוחר לבחור בו, כ"א שבחר מצד בחירתו החופשית, כיון שכאשר בוחרים את הדבר מצד טעמים ומעלות שיש בהדבר, הרי אין האדם צריך לבחור ולקבוע מי מהם חשוב ונעלה יותר, כיון שהדבר היותר נעלה "דורש" את הבחירה בו, דמעלותיו "מכריחות" את הבוחר לבחור דוקא בו, בדיוק כמו כל הכרח חיצוני, ונמצא שאין זו כלל בחירה חופשית.

אלא ענין הבחירה מצד אמתת תואר זה, הוא דוקא בשני דברים שמצד מעלותיהם הם שווים לגמרי – שאז הבחירה היא בחירה חופשית לגמרי, ואעפ"כ בוחר דוקא בא' מהם, וזה בא מחמת רצון הבוחר שחפץ דוקא בזה ולא בזה. ויתירה מזו, אנו רואים שלפעמים אדם מעדיף דבר מה שעל פי השכל היה לו להעדיף דבר אחר, וגם על פי מדותיו ונטיותיו הטבעיות היה לו לבחור בדבר אחר, ולפועל, דוחה הוא את כל הסיבות השכליות והרגשיות ובוחר במה שרוצה. והסיבה לזה היא כי בחירה זאת נובעת מעצם נפשו, דמצד כחות נפשו הרגילים דשכל ומדות האדם, הרי כל העדפה יש לה טעם

1. ביאור ענין ה"בחירה" כאן הוא ע"פ המבואר במקומות רבים בתורת רבינו, ומהם: לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1147. 1309. 1341. ח"א עמ' 5 ואילך. ח"ז עמ' 89 ואילך. ספר המאמרים מלוקט על סדר חדשי השנה ח"ג עמ' ע ואילך. ועוד.

אוצרות המזערים

כה

וסיבה, ואילו "בחירה" היא שבוחר בדבר כי לזה נמשכת נפשו, בחירה שנעלית יותר מהעדפה שכלית ותכונות טבעיות, כי היא נובעת ממקום עמוק יותר בנפש האדם.

ונמצא, שענין בחירה זו אינו שכיח שאינו יודע במה לבחור, הרי הוא נוטל א' מביניהם ואין לו בזה שום חפץ (ויכול גם להחליף ביניהם ולא חלי ולא מרגיש), אלא אדרבה: דוקא הבחירה היא שמורה על כך שיש לו חפץ פנימי ועמוק, הקשור בפנימיות ועצמיות הנפש, שרוצה דוקא בדבר זה ולא בשום דבר זולתו.

ובחירה זו נמצאת גם בקשר של הקב"ה עם בני; דמה שבחר הקב"ה בישראל ולא באומות העולם, אפשר לומר שהוא מצד מעלתם של ישראל שהם מקיימים המצוות ועושין רצונו של מקום. אלא שבחירה זו היא "אהבה תלוי" בדבר" ויכולה להיות מציאות שמעלתם של ישראל אינה ניכרת ח"ו, שעל זה נאמר "הלא אח עשו ליעקב" (מלאכי א, ב) – היינו שנראה ששניהם שוים, ומ"מ – "ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי" (מלאכי שם, ג), שהקב"ה בחר ביעקב מצד ההתאחדות העצמית שישראל וקוב"ה כולא חד.

ונמצאנו למדים, שבקשר של ישראל לאביהם שבשמים הנובע מחמת בחירתו בהם, ישנה מעלה נפלאה ועצומה, כיון שקשר זה אינו מוגבל ומדוד רק לפי מדת המעלות דבני ישראל על אומות העולם, כ"א הוא קשר בלתי-מוגבל הבא מצד בחירת הקב"ה בכבודו ובעצמו, ד"בין כך ובין כך בני הם, להחליפם באומה אחרת אי אפשר" (קידושין לו, א).

וזוהי הבקשה שאומרים קודם תקיעת שופר "יבחר לנו את נחלתנו גו'" – לעורר בחירה זו ודרגא זו אצל הקב"ה, שבבחינה זו אין נוגעים מעשי האדם בשנה העברה, כיון שהבחירה אינה מצד חשבונות, אלא מפני שהקב"ה וישראל הם דבר אחד ממש.

אלא שעפ"ז מתעוררת תמיהה רבתי:

עבודת חודש אלול היא, כמרומו בראשי התיבות של שם החודש – "אני לדודי ודודי לי" (שה"ש ו, ג. וראה שעה"פ עה"פ ועוד), ופירושו שעבודת חודש אלול מתייחדת בזה, שדווקא עבודת האדם בחודש זה – "אני לדודי" היא הפעולה שעל ידה זוכים לגילויים הרוחניים הנעלים שנמשכים על האדם בחודש תשרי, בראש השנה ויום הכיפורים – "דודי לי" (ראה לקו"ת ראה לב, א ואילך ובכ"מ).

וע"פ מה שנתבאר לעיל, שבראש השנה מתגלית בחירתו העצמית של הקב"ה בישראל שאינה תלוי בעבודתם וקיום המצוות שלהם – מדוע א"כ יש צורך בעבודת ההכנה לר"ה בחודש אלול?

הביאור בזה:

קשר עצמי הנ"ל, אף שקיים הוא תמיד ואין בו שום שינוי כלל, אעפ"כ לפעמים הוא בהעלם ויש צורך להוציאו מהעלם אל הגילוי.

וכמו שמצינו לאידך גיסא – בקשר העצמי שיש לישראל אל הקב"ה, כמבואר בספרי חסידות (ראה תניא פי"ט. סה"מ ע"ר ע' קנב ואילך. קונטרס העבודה פ"ה) שכל יהודי יש לו אהבה טבעית ועצמית להשי"ת, שהיא קיימת תמיד ועומדת בלי שום שינוי גם באדם החוטא. אלא שע"י מעשי האדם אהבה זו יכולה להיות בהעלם, וע"י התבוננות ויגיעה האדם יכול האדם להסיר את ההעלמות ולגלות את האהבה. אלא שפעולת התבוננות זו שונה היא מפעולתה על דרך הרגיל. כי, בדרך כלל ההתבוננות מולידה אהבה בלבד של אדם, רגש שלא הי' קיים לפני זה, אך זהו רק באהבה שיסודה בטעם שכלי, משא"כ כאן, שיש קשר עצמי בין ישראל וקוב"ה, הרי ההתבוננות אינה כדי להוֹלִיד האהבה אלא כדי לְגַלּוֹתה בלבד.

וכן הוא גם באהבה של הקב"ה לישראל: אף שאהבה זו קיימת תמיד, מ"מ, היא יכולה להיות בהעלם, וכדי להביאה לידי גילוי בר"ה יש צורך בעבודה בחודש אלול, "אני לדודי", לא כדי להוֹלִיד את האהבה של "דודי לי", אלא כדי לְגַלּוֹת ולהסיר המעלימים על אהבה זו ד"יבחר לנו".

מזה יובן ענין הבטחון הגמור של ישראל שהם 'נוצחים בדין' של ראש השנה, כדאיתא במדרש (יל"ש ואתחנן רמז תתכה. וראה ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג) שישראל קודם ראש השנה "לובשים לבנים ומתעטפים לבנים". לפי שיודעים שהקב"ה עושה להם ניסים, דמאחר ואין זקוקים לפעול שום חידוש אצל הקב"ה אלא לגלות הקשר העצמי דהקב"ה לישראל שכבר ישנו, ושום חשבונות ומעשי בני אדם לא יכולים לנגוע ולבטל קשר זה ח"ו, ולכן בטוחים בני"י שיזכו לכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, בבני חיי ומזוני רויחי.

עיונים

עיון ופלפול בסוגיות ראש השנה

אפרו של יצחק צבור ע"ג המזבח

יבאר דיוק לשון התו"כ "אפרו של יצחק צבור ע"ג המזבח", ע"פ ביאור ג' אופנים בזכות המצוה העומדת גם לאחרי קיומה, ויסיק דכוונת התו"כ להדגיש דזכות העקידה הוי באופן שהיא פעולה נמשכת בכל רגע

ה"ל כגופא אחרינא" (דכשנשרף משהו בטלה מציאותו הקודמת, דאף שנשאר אפר, מ"מ הוי מציאות חדשה ולא אותו דבר שהי' מקודם.

א' מפסוקי סדר זכרונות הוא "וזכרתי את בריתי יעקוב, ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור" (בחקותי כו, מב).

וא"כ צ"ע לשון התו"כ שאפרו צבור ע"ג מזבח, דלכא' לשון זה מדגיש להיפך, דרק האפר נשאר ולא מציאותו הקודמת, ולכא' הול"ל כלשון המכילתא (בשלה יד, טו) "ויצחק כאלו עקוד עליו ונתון על המזבח", ולא רק ש"אפרו" צבור ע"ג מזבח?

וי"ף בזה, דהנה בהא שזכות המצוה עומדת לאדם גם אחרי קיום המצוה ישנם כמה אופנים (עיין מפענח צפונות פ"ה, ושי"ג):

א. אף שעשיית המצוה היתה לפני זמן, זכות המצוה עדיין נשארת ועומדת.

ב. אף שעשיית המצוה היתה כבר, אך עדיין פעולת והשפעת המצוה עליו.

והנה בתו"כ עה"פ א': "ולמה נאמר באברהם וביעקב זכירה וביצחק לא נאמרה זכירה אלא רואין את אפרו כאילו הוא צבור ע"ג המזבח". דהטעם שלא נאמרה זכירה בנוגע ליצחק הוא כי אפרו צבור עד עתה ע"ג המזבח ול"ש זכירה על מה שהוא עתה לפנינו (וכ"ה הלשון בירושלמי תענית פ"ב ה"א. ובתנחומא ס"פ וירא. ב"ר פצ"ד, ה. וראה יבמות סב, רע"א "מזבח מנא ידעי" . אפרו של יצחק ראו שמונח באותו מקום).

וי"ש לעיין בלשון התו"כ "רואין את אפרו כאילו הוא צבור ע"ג המזבח", דהרי מוכח בכמה מקומות (עיין סוף תמורה ובראשונים שם. טושו"ע סי' אר"ח תמה. וראה חידושי הרשב"א קידושין נו, ב "ולכי קלי לי

דהנה מצוות מילה היא לא רק פעולת הסרת הערלה כ"א גם "להיות מהול" (עיין מכתב הצפע"נ בשד"ח סוף קונט' המציצה), דכל רגע מימי חיי האדם מצווה הוא "להיות מהול", ונמצא, דאף שפעולת המילה היתה ביום השמיני להולדתו, מ"מ כיון שכל רגע מימי חייו ה"ה מהול, נמצא שמקיים הוא מצות מילה כל ימי חייו.

ועפ"ז מיושב מה שנתיישרה דעתו של דוד רק במצות מילה, כי זה שזכות מצוה זו עומדת להאדם כל משך ימי חייו הוא, כי גם קיום המצוה הוי בכל רגע ורגע, ולא כמצות תפילין וכיו"ב.

ועפ"ז י"ל שלזה כיוונו חז"ל במאמרם שאפר יצחק עדיין צבור ועומד ע"ג המזבח. דאין הפירוש בזה, דרק אפרו של יצחק צבור ועומד, אלא דזכות העקידה היא באותו אופן כמו במצות מילה. דהוי כאילו נשרף יצחק בכל רגע מחדש ע"ג המזבח, ובמילא אפרו עדיין צבור. והוא ממש כלשון המכילתא הנ"ל "ויצחק כאלו עקוד עליו ונתון ע"ל המזבח", דמכיון שיצחק עדיין עקוד עליו, ונשרף עכשיו מחדש, הנה אפרו צבור עדיין ע"ג מזבח. וק"ל.

וכמו מצות תפילין שצריך לכוון בהנחתן שישעבד "להקב"ה הנשמה שהיא במוח וגם הלב" (שו"ע אר"ח סי' ס"ה), ששעבוד הלב והמוח נשאר אף לאחר הנחתן. ובמילא גם זכותן עומדת לאחר זמן, כי פעולת המצוה עדיין עליו.

אך יש גם אופן מיוחד יותר, ובהקדים מה דאי' במנחות (מג, ב) "בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ כו' אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה, וכיון שנזכר במילה שבבשרו נתיישרה דעתו".

ולכאן צ"ע בזה, דאטו רק זכות המילה היתה בידי דוד, והרי ודאי מוחו ולבו של דוד עדיין משועבדים היו לו ית' כתוצאה מהנחת תפילין, ומדוע רק ע"י מילה נתיישרה דעתו?

וי"ל, דבמצות תפילין למשל, זה שזכות המצוה עומדת גם לאחר הנחתן, הוא רק כתוצאה מעשיית המצוה, דהלב והמוח משועבדים לו ית' גם אחרי הנחת התפילין, אך קיום מצות תפילין היה רק בעת הנחתן, ואין האדם מקיים מצות תפילין לאחר שהסירן מעליו. משא"כ במצות מילה גם קיום המצוה נמשך לאחר זמן.

גדר כובד ראש בתפילה

יחקור בדין כובד ראש בתפילה אי הוי דין בכוונת התפילה, או מעצם החפצא דתפילה, או תנאי בשלימות פעולת התפילה, ועפ"ז יבאר פלוגתת אמוראי בברכות במקור האי דינא בקראי

גווי.

א. דהוא דין בכוונת התפילה. דכדי שהאדם יכוון בתפילתו כראוי צריך לעורר בעצמו רגש הכנעה כלפי הקב"ה, ואז ודאי יכוון בתפילתו, וכלי הריטב"א שהתפילה צ"ל "מתוך הכנעה וישוב הדעת, לכון הדברים שיצאו מפיו".

ב. דהוי מעצם החפצא דתפילה. דפירוש תפילה הוא שהאדם מרגיש בעצמו שעומד עתה לפני הקב"ה, וכלשון הרמב"ם (הל' תפלה פ"ד הט"ז) "יראה עצמו כאילו עומד לפני השכינה", דבלי כוונה זו אינה תפילה כלל (חידושי הגר"ח על הרמב"ם הל' תפלה שם. לקו"ש חכ"ב עמ' 116 ואילך). וכשהאדם אינו במצב ד"כובד ראש" ה"ז סימן שאינו רואה עצמו "כאילו עומד לפני השכינה", ונמצא שאין כאן חפצא דתפילה כלל (ולא שהוי רק תפילה בלא כוונה).

ג. דהוי תנאי בשלימות פעולת התפילה, שרק עי"ז תהא תפילתו רצוי ונשמעת לפניו ית'. דכשהאדם במצב ד"כובד ראש" תפילתו נשמעת (ועיין במדרש תהלים מזמור קח "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש כו' כדי שישמע הקב"ה תפלתם". ועיין גם תר"י וריטב"א ברכות שם).

בתפילת חנה שמפטירין בה ביום א'
דר"ה כתיב "והיא מרת נפש". ובגמ' רפ"ה דברכות יליף ר' אלעזר מפסוק זה דינא ד"אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש". ובגמ' שם מק' ע"ז "דילמא חנה שאני דהות מרירא לבא טובא", ומתרץ: אלא א"ר יוסי ב"ר חנינא מהכא ואני ברוב חסדך אבא ביתך אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך. . אמר ריב"ל מהכא השתחוו לה' בהדרת קודש. . אמר רנב"י מהכא עבדו את ה' ביראה.

ויש לעיין בטעמא דר"א דלא חש לקושיית הש"ס "דילמא חנה שאני דהות מרירא לבא טובא", דלכאוו' ודאי קושיא רבה היא, דאיך ילפינן מתפילת חנה דתפילה בעי כובד ראש, הרי זה שחנה היתה "מרת נפש" הוי מצד זה שלא היו לה ילדים, ולא כהכנה לתפילה, ואיך ילפינן מזה דא' מההכנות לתפילה הוא "כובד ראש".

וי"ל בזה, דהנה בפירוש "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש" כתב רש"י: "כובד ראש - הכנעה".

ויש לעיין בטעמא דמלתא, אמאי צריך רגש הכנעה בתפילה, דיש לפרש בכמה

דהשתחואה מורה דלא רק דיש לו יראה
ופחד לבד (שבזה נכלל גם יראה מעונש
וכיו"ב), אלא שרגש זה הביאו להכנעה
ושפלות לגמרי כלפי קדושתו ית' עד כדי
השתחואה כעומד לפני המלך.

אך ר"א סב"ל כאופן הג' הנ"ל דכובד
ראש הוא כדי שתהי' תפילתו רצוי'
ומקובלת לפניו ית'. וממילא מובן דשפיר
יליף לי' להאי דינא מתפילת חנה, דכדי
שתהא תפילתו רצוי' לפניו אין נפק"מ מה
הביאו להתפלל להרגיש "כובד ראש",
האם זה מפני צרותיו או מטעם אחר, דכל
שהאדם במצב ד"כובד ראש" הרי תפילתו
רצוי'. וכמפורש בכתוב (ישעי' סו, ב) "ואל
זה אביט אל עני ונכה רוח". דמצד עצם
העובדה שעני הוא ורוחו נמוכה מביט
ומקשיב הקב"ה לתפילתו.

וי"ף דבזה איפלגו אמוראי, דרנב"י
סב"ל כאופן הא', ולכן יליף לה להאי דינא
מ"עבדו את ה' ביראה", דכשהאדם מרגיש
יראה כלפי הקב"ה, בודאי יכוון בתפילתו.

אך ריב"ח וריב"ל ס"ל כאופן הב',
וממילא לא די ביראה ופחד המועילים
לכוונת התפילה, דהרי גם יראה מעונש
וכיו"ב מספיקה שיכוון בתפילתו,
וכשהאדם יודע בעצמו שעומד עתה ממש
לפני הקב"ה ה"ז פועל עליו שמתבטל
לגמרי להקב"ה שעומד לפניו עד כדי
השתחואה, ואינו רק ביראה ופחד מן
השמים בכללות. וממילא א"א למילף
להאי דינא מ"עבדו את ה' ביראה" המורה
על יראה ופחד גרידא, ולכן ילפינן לה
מ"אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך"
או מ"השתחוו לה' בהדרת קודש"

לקט מתוך דברות קודש

בענייני הוראה, הדרכה וחיזוק בעבודת השי"ת

דברים אלו לא הוגהו על ידי רבינו, ובאו כאן כמעט ללא

עריכה, באופן שנאמר, מלבד שינויים קלים להקל על הקורא

עבודת ראש השנה

"מצות היום" היא לא בלימוד התורה, ענין של הבנה והשגה, אלא "בשופר" דוקא, שלוקחים קרן של בהמה, והאדם התוקע זקוק להשופר בשביל לתקוע בו, ומה צריך הוא לתקוע - קול פשוט דוקא, וכפי שמבאר הבעש"ט שתוכנה של הצעקה בקול פשוט הוא "אבא אבא רחמני, אבא אבא הצילני"

אלא, ההנהגה ע"פ שכל מקומה באמצע העבודה, ואילו התחלת ויסוד העבודה וכללות הענין דקבלת התורה צ"ל בדרך קבלת עול דוקא, שזהו"ע הקדמת נעשה לנשמע: לכל לראש - "נעשה", שכן, ללא כל נפק"מ מה ש"נשמע" לאחר"ז, צריכים אנו לקבל בדרך קבלת עול, ובמילא נוכל לעשות (לא רק נרצה לעשות, אלא גם נוכל לעשות).

ולאחרי הקדמת ה"נעשה", קבלת עול, בא ה"נשמע", שמיעה והבנה ע"פ שכל, שזהו פדר העבודה עצמה שצ"ל ע"פ שכל דוקא, ואילו הקבלת עול (הקדמת נעשה לנשמע) אינה אלא התחלת ויסוד העבודה...

וכשם שהדברים אמורים בנוגע לכללות קבלת התורה אצל כללות בני"י, כן הוא בנוגע לעבודתו הפרטית דכאו"א מישראל בכל יום:

בכ"ז, יהודי צריך לעבוד את ה' עם שכלו, להשקיע את הראש ("צולייגן די קאפ") להתבונן ולהבין בשכלו שהתורה היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, שאפילו אינם יהודים מכירים שהיא "חכמתכם ובינתכם", כך שבודאי צריך להכניס את עצמו בלימוד והבנת הדברים. ועד"ז בנוגע למצוות, שכאשר יתבונן, ידע ויכיר שהם חוקים טובים וישרים; אמנם, כדי שיהי' קיום לעבודה ע"פ השכל, צריכה להיות התחלת ויסוד העבודה בדרך קבלת עול.

וכפי שמצינו בנוגע לכללות הענין דמתן תורה - שההכנה למ"ת היתה באופן של הקדמת נעשה לנשמע:

הקדמת נעשה לנשמע היא היפך השכל, שכן, קודם ששומע, כיצד יכול לומר שיעשה, כשאינו יודע אם ירצה ואם יהי' בכחו לעשות?!

ובנוגע לפועל - "מצות היום" היא לא בלימוד התורה, ענין של הבנה והשגה, אלא "בשופר" דוקא, היינו, שלוקחים קרן של בהמה,

שבזה מודגש ענין הביטול באופן ד"אדם ובהמה תושיע ה'" (תהלים לו, ז), "אלו בני אדם שהן ערומין בדעת ומשימין עצמן כבהמה" (דכאי רוח) (חולין ה, ב (וכפרש"י)), ועד"ז בנדר"ד, שהאדם (התוקע בשופר) משתווה עם הקרן של הבהמה ("ער מיטן שופר ווערן איין זאך"), ואדרבה: האדם זקוק להשופר (ולא להיפק), בשביל לתקוע בו,

ומה צריך הוא לתקוע בה (קרן של הבהמה) ("וואס דארף ער דורכבלאזן אין אט דער בהמה") - קוף פשוט דוקא, וכפי שמבאר הבעש"ט שתוכנה של הצעקה בקול פשוט הוא "אבא אבא רחמני, אבא אבא הצילני",

וענין זה חודר אותו ("עס דערנעמט אים") באופן של שברים תרועה - ש"גנוחי גניח וילולי יליל" (ר"ה לג, ב) על מעמדו ומצבו, שאף שמיום הוולדו נמצא הוא באותן ד' אמות עם הקב"ה, מ"מ, אין זה נרגש בו, ובמילא, ה"ה מורד ח"ו בהקב"ה, שהרי אפילו "מאן דמחוי במחוג קמי מלכא" חייב מיתה רחמנא ליצילן, ועאכו"כ אם הוא במצב גרוע יותר, כבחינת "לכבוש את המלכה עמי בבית"... ובידעו זאת - ללא התבוננות מיוחדת, כמשל העני ש"כשנוכר... על רוב דחקו... יבכה במר נפשו תיכף" (כמ"ש אדמור"ד האמצעי (דרך חיים פ"ב)) - "גנוחי גניח וילולי יליל",

התחלת עבודת היום היא באמירת "מודה אני לפניך", שזהו"ע דקבלת עול, וכן התחלת התפילה היא באמירת "הודו לה' קראו בשמו", היינו, שקודם אמירת ברכות ק"ש, "שמע" "והי' אם שמוע" (שזהו"ע ד"נשמע"), צ"ל הקדמת ענין הקבלת עול, ולאח"ז בא המשך ועיקר העבודה דלימוד וקיום התומ"צ ע"פ שכל.

ראש השנה - עבודת הביטול

ועד"ז בנוגע לזמן - בכללות כל השנה: התחלת השנה היא בראש השנה, שענינו קבלת מלכותו של הקב"ה, שהרי "מצות היום בשופר", ואמרו חז"ל (ר"ה טז, סע"א) "אמר הקב"ה... אמרו לפני בראש השנה מלכיות... כדי שתמליכוני עליכם... ובמה בשופר", שעיי"ז פועלים הענין ד"מלוך על העולם כולו בכבודך". והרי ענינה של קבלת המלכות הוא באופן של קב"ת עול" דוקא, "שום תשים עליך מלך", "שתהא אימתו עליך", שלכן צריכים לקיים כל פקודות המלך (לא בגלל שהשכל מחייבן, אלא) בגלל היותן ציוויי המלך, ללא נפק"מ אם הוא מבין בשכלו אם לאו;

ולאחרי הקדמת קבלת מלכותו של הקב"ה בראש השנה - יכולה וצריכה להיות העבודה במשך כל השנה באופן שיהי' מובן גם בשכ"ף שצריכים ללמוד תורה ולקיים מצוות...

ובפרטיות יותר:

בראש השנה, התחלת כל השנה - הי' לכאורה צ"ל עיקר החיוב שלא לבטל אפילו רגע אחד מלימוד התורה.

ראש" (ברכות ל, ב (במשנה)), ומפרש רש"י "הכנעה", ותורת החסידות ממתיקה ומוסיפה "הכנעה ושפלות" - שענין זה צ"ל וישנו בכל יום ויום.

וזוהי הדרך לפעול שלימוד התורה יהי' כדבעי למהוי, ועד שמגיע להדרגא שעלי' נאמר "ובתורתו יהגה", "תורה דילי' היא".

ואז נעשה הוא בעה"ב על טבע ומציאות העולם, שע"פ הפס"ד שלו בתורה נעשית המציאות בעולם, כדאיתא בירושלמי על הפסוק "לא-ל גומר עלי".

ולכל לראש - שמתבטלים כל ההעלמות וההסתרים והמניעות שישנם על לימוד התורה, הן אצלו בפרט והן בכללות ישראל.

וכאשר לימוד התורה הוא כדבעי למהוי, מתקיימת הבטחת התורה: "אם בחוקתי תלכו", כפירוש רש"י "שתהיו עמלים בתורה", אזי "ונתתי גשמיכם בעתם", וכפירוש החסידות שיומשכו כל העניינים הגשמיים ("גשמיכם" מלשון גשמיות), ויומשכו בעתם ובזמנם.

(שמחת בית השואבה תשי"ב)

ולאח"ז באה תקיעה אחרונה, "תקיעה גדולה" - בקול פשוט, שעיקרה הצעקה כשלעצמה, כפי שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר שפעם קודם התקיעות יצא אדמו"ר מהר"ש ואמר - בנוגע לתורת הבעש"ט שתוכנה של תקיעת שופר היא הצעקה "אבא אבא הצילני" - שלא נוגע כ"כ ה"אבא אבא הצילני", אלא נוגע בעיקר הצעקה, כלומר, אפילו הקול פשוט ד"אבא אבא הצילני" אינו העיקר, אלא העיקר הוא שענין זה חודר אותו ומתפרץ בצעקה ("ער גיט א געשריי") בקול פשוט!

ועי"ז דוקא - "במה בשופר" - פועלים את הענין ד"תמליכוני עליכם", שהקב"ה נעשה מלך על עמו ישראל.

להמשיך עבודת היום על כל השנה כולה

ומראש השנה (וימים נוראים בכללותם) לוקחים הקבלת עול ויראת שמים על כל השנה כולה.

וענין זה מתחדש בכל יום ויום - ע"י ההתבוננות קודם התפלה, כמארז"ל "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד"

לבכות בשמחה

רבינו הזקן אמר פעם שביליל ראש השנה צריכה להיות העבודה בשמחה. נכנסו אליו כ"ק אדמו"ר הצ"צ ור' נחום (בנו של אדמו"ר האמצעי) ושאלוהו: כיון שבראש השנה צ"ל עבודה בשמחה, למה הוא - רבינו הזקן - בוכה? והשיב רבינו הזקן שבכיתו היא בדמעות של שמחה.

(יום א' דראש השנה תשי"א)

העיקר הוא הצעקה

איתא במשנה בענין ראש השנה, ש"מצות היום בשופר". ישנו משל ממורנו הבעל-שם-טוב על ענין השופר, שהוא ע"ד בן שצועק "אבא אבא הצילני".

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר בשם רבותינו נשיאינו שלפניו, שפעם שלחו להודיע להציבור בבית-המדרש, שהעיקר אינו כ"כ הענין ד"אבא אבא הצילני", אלא הענין ד"צועק".

והפירוש הוא: יש בזה שני ענינים: (א) הצעקה עצמה, (ב) התוכן שמכניסים בהצעקה. והעיקר הוא לא התוכן שמכניסים בהצעקה, אלא הצעקה גופא.

בהתוכן שמכניסים בהצעקה – אין הכל שוים, אבל בנוגע להצעקה עצמה – הרי ענין זה שייך לכאו"א מישראל. כאו"א מישראל צועק, "בקלא פנימאה דאשתמע" או "בקלא פנימאה דלא אשתמע", אבל בנפשו פנימה – הרי הוא צועק. וזהו ענין התקיעות, והדבר מתקבל למעלה.

(כ' דראש השנה תשפ"ז)

נקודת התמצית של ראש השנה

כ"ק מו"ח אדמו"ר אחז ("געהאלטן") מאד מ"קיצורים".

עוד בחיי אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ערך ריבוי קיצורים על מאמרים וספרי חסידות, כמו הקיצורים על הספר שערי אורה, ועד"ז ישנם עוד קיצורים שלא נדפסו. וגם לאחריו כן, רצה מאד שיערכו קיצורים על מאמריו.

וטעם הדבר – כיון שמצד אריכות הענין יכולים להחליף את העיקר על טפל ואת הטפל על העיקר, או בכלל לא לידע מהו העיקר ומהו הטפל; אבל כאשר ישנו "קיצור", בתיבות אחדות או בשורות אחדות, אזי רואים את עיקר הענין, ולא נוטים מן הדרך לימין כו'.

וכן הוא גם בנגלה דתורה – כפי שמבאר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בקונטרס עץ החיים בענין סדר לימוד הנגלה, שעיקר הלימוד הוא לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, והרי ה"הלכה" היא הקיצור והתמצית של כל אריכות הפלפול... ובנוגע לענייננו:

הקיצור ונקודת התמצית של כל ארבעים ושמונה השעות של ראש-השנה הם –

ב' נקודות: נקודה למטה ונקודה למעלה.

הנקודה למטה היא – שיהודי משעבד עצמו להקב"ה בקבלת-עול מצד ענין המלכות; והנקודה למעלה היא – זה שהקב"ה משעבד עצמו, כביכול, לבני ישראל, ואומר "ונתתי גשמיכם בעתם גר'", וכל הענינים האמורים בפרשה.

(ב' דראש השנה תשס"ז)

לנצל את הזמן דראש השנה – בפרט עבור מדות טובות

בשיחת יום ב' דראש השנה תש"ד, סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר:

לפני חמישים שנה (בשנת תרנ"ד) נכנסתי אל כ"ק אאמו"ר הרה"ק ביום ב' דר"ה לפנות-ערב, קודם אמירת המאמר – ה' זה מהזמנים הקבועים שבהם הייתי נכנס לחדרו – ואמר לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: ראה "לחטוף" ("כאפ אריין") ולנצל את הזמן, יש לך עוד עשרים ושנים רגעים (ה' זה עשרים ושנים רגעים קודם השקיעה).

קודם לכן סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר – וניכר שהי' זה בתור הסבר על הנ"ל – בשם כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, שבמשך שני המעט-לעת דר"ה יש לבקש ולפעול בענין מדות טובות (ע"כ תוכן הסיפור).

והנה, נשאלו עדיין מספר רגעים קודם השקיעה, ויש "לחטוף" אותם, ולנצלם עבור כל הענינים, ובפרט עבור הענין דמדות טובות. ובכן, "יחטוף" כל אחד מה שבא לידו ("וואָס עס לאָזט זיך")...

(ב' דראש השנה תשי"ט)